

Henok könyvei

Gátas József

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar – Piliscsaba–Budapest

FRÖHLICH Ida – DOBOS Károly Dániel (szerk.), *Henok könyvei* (Ószövetségi Apokrifek 1). Ford.: Dobos Károly Dániel, Fröhlich Ida, Hollós Attila. Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar, 2009. 303. oldal.

Magyarországon a Henok névéhez köthető irodalmak iránti komolyabb tudományos érdeklődés a második világháború után indult meg. Hamvas Béla korai Henok-interpretációja mindig a magyar történelem sorsfordulóin került az olvasók kezébe: a szöveg eredetileg 1945-ben került kiadásra, majd 1989-ben a *Vízöntő Könyvek* sorozatban jutott el újra az olvasóközönséghez.¹ Következő fordítására, amely az első tudományos igényű munka is egyben, az 1980-as évig kellett várni.² Az első, ma is széles körben használt, nemzetközi tudományos szinten is elfogadott modern kiadás alapján született Henok-töredékek fordításait Fröhlich Idának köszönhetjük. Először a *Hermetika, mágia — Ezoterikus látásmód és művészi megismerés*³ című szöveggyűjteményben olvashatunk Henok könyvének arámi fragmentumaiból, a harmadik Henok-könyvből, és itt kapott helyet a *Semihaza és Aszáél* című midrás szövege is. Később a *Qumráni szövegek magyarul* című kötetben⁴ találkozhatunk újra a holt-tengeri tekercsekben megőrzött, arámi nyelvű, a szöveghagyomány legrégebbi rétegét képviselő fragmentumok fordításával.

Az eddig felsorolt írások azonban a Henok neve alatt fennmaradt szövegtörzshöz csupán egy meghatározott részét mutatták be. A *Henok könyvei* című kiadvány ezért régi hiányt pótol a hazai tudományosságban, hiszen itt olvasható először *Henok első könyvének* (az ún. etióp Henok-könyv), *Henok második könyvének* (az ún. ószláv Henok-könyv), és *Henok harmadik könyvének* (az ún. héber Henok-könyv) teljes magyar nyelvű, tartalmi és filológiai kommentárral ellátott fordítása. Az alcímekben megnevezett, különböző nyelveken ránk

¹ HAMVAS Béla (ford.), *Henoeh Apokalypsise*. Budapest: Holnap Kiadó, 1989. Hamvas Béla fordítása természetesen semmilyen szempontból sem tekinthető kritikai kiadásnak, sokkal inkább kultúrtörténeti érdekesség, hiszen a fordító többek közt az sem adja meg, hogy melyik szövegkiadás(ok)ból dolgozott.

² BAÁN István (ford.), *Hénokh könyve*. In: Vanyó László (szerk.), *Apokrifek* (Ókeresztény írók II). Budapest: Szent István Társulat, 1980. A fordítás KAUTZSCH Emil, *Die Apokryphen und Pseudepigraphen des A. T. II.* (Tübingen: Mohr, 1900) alapján készült.

³ PÁL József – TAR Ibolya – SZÖNYI György Endre (szerk.), *Hermetika, mágia — Ezoterikus látásmód és művészi megismerés* (Ikonológia és Műértelmezés 5). Szeged: JATE Press, 1995. 43–61.

⁴ FRÖHLICH Ida (szerk. és ford.), *A Qumráni szövegek magyarul* (Studia Orientalia 1). Piliscsaba – Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar – Szent István Társulat, 2000. 274–295.

maradt szövegeket az adott nyelv és tudományterület kiváló szakértői fordították, informatív jegyzetanyaggal és bevezetővel látván el munkájukat.

Ahogy erre a mű előszavában Dobos Károly Dániel, *Henok első könyvének* fordítója is rámutat, a henoki szöveg nem könnyű olvasmány, sem a fordító, sem pedig az olvasó számára, hiszen

„együtt élt az őt létrehozó közösséggel: ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy egy-egy passzusnak több, eltérő változata is közkezen foroghatott, illetőleg a szöveg folyamatos továbbírásnak, értelmezésnek volt kitéve”.

(15. oldal)

Az arámi és görög nyelvű töredékek mellett a mű legteljesebb, ma is hozzáférhető szövege etióp nyelven maradt ránk. A számos fordítási nehézség ellenére⁵ a szerzők által kitűzött cél,

„(...) hogy a magyar szöveg mindenütt érthető és logikusan követhető legyen, mindazonáltal a lehető legnagyobb fokban közelítse az olvasót a henoki szerző eredeti szándékának megértéséhez”

(18. oldal)

tökéletesen megvalósult. A bevezetők és a kommentárok hathatós segítséget nyújtanak az érdeklődő olvasóknak a további irodalmak és más tudományos megközelítések megismeréséhez.

Henok első könyvének alaptémája az angyalok lázadása, földre szállása, a földi nőkkal való szexuális érintkezése, a tanítások átadása és ennek következtében a bűn földi megjelenése. Az angyalok bukása mellett a másik lényegi témát Henok égi utazásai szolgáztatják.

Henok második könyvét, az ószláv Henok-könyvet Hollós Attila fordításában olvashatjuk. A traktátus sok szempontból épít *Henok első könyvére*. Megtalálható benne az égi utazások elbeszélése, az angyalok bukásának története, Henok beszámolója az égben látottakról, valamint a csillagászati megfigyelések leírása. Ábrázolásai azonban több különböző hagyomány lenyomatát is hordozzák, az itt használt képek és irodalmi elemek színesebbek, hosszabb recenziójában pedig a kereszténység jelentékeny hatása is érezhető. Érdekes kiegészítés az angyalok bukásával kapcsolatban, hogy itt jelenik meg az a *Jubileumok könyvéből* is ismert gondolat, mely szerint az angyalok eredetileg jó szándékkal és a jó tanításokkal érkeztek a földre, és csak később változtak meg. A mű második része olyan papi témák iránt is érdeklődést mutat, mint az áldozatok rendje és a rituális tisztaság.

Henok harmadik könyvét, a héber Henok-könyvet Fröhlich Ida fordította magyarra. A szöveg, melynek eredeti címe *Széfer hékhalót*, vagyis *Csarnokok könyve*, a két korábbi Henok-könyv ismertettett témáit dolgozza föl — eltérő hangsúlyokkal. A gyűjtemény, amely több középkori kézirat formájában maradt ránk, tartalmát tekintve az égi utazásokról, felemelkedésekről szól, melyek során az ember — angyali segítséggel — isteni kinyilatkoztatást kap, az ekként elnyert tudást pedig magával viszi a földre. Fontos elem a szeker (*merkábá*), az égi trón és a szentély. A henoki szerző által használt elemeknek mind biblikus alapra épülnek, hátterükként az ezékieli látomás szolgál. A szöveg a zsidó misztika egyik legfontosabb műve,

⁵ A fordítás nehézségeihez lásd: *Henok könyvei*, 16–18.

ismerete így nélkülözhetetlen a téma iránt komolyan érdeklődők számára. A fordításhoz írt bevezető nemcsak *Henok harmadik könyvéhez* visz közelebb, jó kiindulópont lehet a zsidó misztika további tanulmányozásához is.

Összességében elmondhatjuk, hogy egy jól felépített, átlátható szerkesztésű és egyértelmű tipográfiájú kiadvány született. A könyv amellett, hogy teljes értékű szakirodalomként is használható, nyit a szélesebb, nem feltétlenül szakmabeli, de tudományos igényű olvasótábor felé is. Az Ószövetségi Apokrifek sorozat⁶ első darabja hiánypótló kiadvány tehát a magyar tudományos publikációk piacán, de ami ennél is fontosabb: egy olyan referenciaértékű munkát vehetünk a kezünkbe, ami hosszú ideig viszonyítási pont lesz a hazai ókortudományban.

⁶ Az Ószövetségi Apokrifek című sorozat a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar Hebraisztika Tanszékének sorozata. A sorozat szerkesztője Fröhlich Ida.